

Epistolae Merovingici et Karolini aevi

Bd.: 3

Berolini 1899

München, Institut für Griechische und Lateinische Philologie / Bibliothek für Lateinische Philologie de
urn:nbn:de:bvb:12-bsb00000539-9

IV.

AGOBARDI LUGDUNENSIS ARCHIEPISCOPI EPISTOLAE.

Agobardi Lugdunensis opera ad id tempus pleraque unico codice servata sunt, nunc Parisino 2853 (610. 4349), quem ut sospitem habeamus curae Papirii Massonii iuris consulti debetur. Ita enim ipse in praefatione operum eius Lugdunensem ecclesiam a. 1605. alloquitur non immerito corona civica dignum se aestimans: 'cum apud vos in vico Mercium libros quaererem, unaque mecum esset Stephanus Verdierus nunc mortuus, et apud compactorem librorum versaremur eius rei causa, illeque Agobardi Codicem in membranis perscriptum veteribus notis, dilaniare paratus esset, cultrumque ad eam carnificinam manu teneret, vitam illi redemimus, quod foelix faustumque fuit'. Supplentur haec verbis fratris eius, quae in prima pagina codici postea adfixa sic habentur: 'Haec Agobardi opera MS. a Papirio Massonio in lucem edita ad maiorem illius editionis fidem Bibliothecae Regiae dono dedi, ego Ioann. Bap. Massonius Regis elemosinarius Papirii frater XVI Iulii Anno Salutis Millesimo sexcentesimo Decimo octavo. Massonius'.

Liber ipse, quo Berolini uti liberalitate Leopoldi Delisle, summi Parisinae bibliothecae praefecti, licuit, formae quartae, nova ligatura compactus, constat 20 quaternionibus numeratis (fol. 1—179'), quibus accedunt folia 180—230 sine quaternionum numeris. Codex, nonnullis saeculi IX. manibus scriptus¹, primo fol. 212 finivit, cuius pagina posterior probationes tantum pennae exhibet, ultima eius pars inde a folio 213 saeculo X. tribuenda est. Folia priora in pagina quaque usque ad f. 121' 20 versus tantum complectuntur, posteriora inde a fol. 122 multo compressius scripta 34 (postea 33) versus continent.

In folio primo librarius hanc rerum summam addidit: Haec insunt. Adversus docma Felicis lib. I Agobardi episcopi ad Ludovicum imperatorem. Epistola eiusdem ad eundem de insolentia Iudaeorum. Epistola Agobardi Barnardi et Faof episcoporum ad eundem imperatorem de iudaicis superstitionibus vitandis. Consultatio et supplicatio Agobardi episcopi ad proceres palatii de baptismo iudaicorum mancipiorum. Epistola eiusdem exortatoria ad Nibrium (corr. Nibridium) episcopum Narbonensem de cavendo convictu et societate iudaica. Liber eiusdem ad prefatum imperatorem ad-

1) adnotationes in margine tempore posteriore additae sunt. Codicem negligentissime exaratum esse, ut Waitz contendit (SS. XV, 274), in maiorem eius partem minime quadrat.

Epistolae Merovingici et Karolini aevi

Bd.: 3

Berolini 1899

München, Institut für Griechische und Lateinische Philologie / Bibliothek für Lateinische Philologie de
urn:nbn:de:bvb:12-bsb00000539-9

versus legem Gundobadi et impia certamina que per eam geruntur. Item liber . . . ad Barnardum episcopum Vienneensem de privilegio et iure sacerdotii. Item liber contra insulsam vulgi opinionem de grandine et tonitruis. Item liber contra obiectiones Fredigisi abbatis. Epistola ad proceres palatii contra preceptum impium de baptismo iudaicorum mancipiorum. Epistola ad Bartholomeum episcopum Narbonensem de quorundam inlusione signorum. Epistola ad Matfredum procerem palatii deploratoria de iniustitiis. Epistola ad clericos et monachos Lugdunenses de moderaminis ecclesiastici (*sic*). Liber contra eorum superstitionem qui picturis et imaginibus sanctorum adorationis obsequium defenrendum (*corr. defer.*) putant. Liber de dispensatione ecclesiasticarum rerum. Liber de divinis sententiis degestus cum brevissimis adnotationibus contra damnablem opinionem putantium divini iudicii veritatem igne vel aquis vel conflictatione armorum patefieri. Sermo exortationis ad plebem de fidei c . . . et totius boni institutione'. *Haec argumenta in folium 187 protenduntur ceteris quae secuntur omissis.*¹

Editionem Agobardi operum principem is qui codicem ab interitu servavit Papirius Massonius a. 1605. Parisiis imprimendam curavit eodem quo traduntur ordine, mendis non paucis depravatam. Quam repeterunt Bibliothecae patrum Coloniensis a. 1618, Parisienses a. 1644. 1654 t. IX. Tum Stephanus Baluzius codice iterum diligenter collato a. 1666. editionem multo emendatiorem, auctiorem atque adnotationibus utilibus illustratam tomis duobus paravit, in patrum bibliotheca Lugdunensi a. 1677. repetitam et novissime in Mignii Patrologiae tomo 104.

Ex Agobardi opusculis ampliora ea, quae epistolis adnumerari non possunt, hic praetermittuntur dogmatica contra Felicis heresim (fol. 2—39'), de picturis (fol. 133—151); contra insulsam vulgi opinionem de grandine et tonitruis (fol. 93—106)¹; contra iudicia quae dicuntur Dei (fol. 164'—172); sermo de trinitate (fol. 172—187); de psalmodia divina, Floro fortasse attribuenda (fol. 213—216). Epistolae amplae ad Bernardum episcopum de privilegio sacerdotii datae excerpta tantum recepinus, desunt praeterea poenitentia publica Ludowici imperatoris ab Agobardo dictata² et duo libelli pro Lothario imperatore contra divisionem imperii compositi³, qui aliis tomis iam editi sunt.

Extant praeter codicem quondam Massonii pauci tantum libri, qui singula Agobardi opuscula continent atque hi quidem: 1) Codex armamentarii Parisini 717 saec. IX. fol. 5—8' epistola ad Bartholomeum episcopum de quorundam inlusione signorum, sequitur Amulonis archiepiscopi epistola ad eandem rem pertinens. Cf. de codice, quem H. Lebègue nobis contulit, H. Martin, Catal. des mss. de la biblioth. de l'Arsenal II, 56. 2) Codex bibliothecae civitatis Lugdunensis 111 (liber sancte Marie Bonevallis) saec. XI.—XII. membran. formae maximae, in quo praeter Paulini et Aviti epistolas Liber etiam Agobardi archiepiscopi Lugdunensis contra Amalarium abbatem. Epistola quoque eiusdem Agobardi de sacerdotii dignitate continentur. Cf. Alcimi Aviti opera ed. Peiper p. VII. Libro, cum in bibliotheca Petri Marnaesii senatoris Gratianopolitani extaret, olim St. Baluzius iam ad Agobardi epistolam edendam adhibuit, H. Lebègue Lutetiam missum iterum

1) Auctorem huius tractatus Fr. Marcks (p. 12 n. 1) sine causa in dubium revocavit. 2) Capitul. reg. Francor. ed. Boretius II, 56. 3) ed. Waitz, SS. XV, 274—279. Verba falso in fine scripta In nomine — Agobardus ad poenitentiam in codice subsequentem pertinent. Alterum ab altero libellum secernendum esse, ut Simson docuit, iam libro manuscripto ipso apparet, in cuius folio 200 ante verba Sicut veritas non versus vacuus relictus est, in quo rubrica suppleretur. In scriptura ipsa haec emendanda sunt p. 275 v. 19 l. inpunder; v. 25 aliis comprehensis aliis effugatis *al. man. correcta sunt*; v. 26. 27 habitu; v. 29 adulationes; v. 35 l. umquam; p. 276 v. 8 l. devenire negligenciam; v. 31 l. haec; v. 40 l. comixtione; v. 54 l. turbulenta et fetida comixtione; p. 277 v. 10 l. numquam; v. 46 l. filiorum regis; v. 52 l. tamquam; p. 278 v. 4 abhominialis P; e correcturis alterius manus fere aequalis multae omittuntur.

Epistolae Merovingici et Karolini aevi

Bd.: 3

Berolini 1899

München, Institut für Griechische und Lateinische Philologie / Bibliothek für Lateinische Philologie de
urn:nbn:de:bvb:12-bsb00000539-9

contulit. *Librum eiusdem contra libros quatuor Amalarii abbatis, Massonio incognitum, Baluzius ex codice Lugdunensi primus edidit.* 3) *Codex bibliothecae Parisinae quae dicitur nationalis 2315 saec. XII. Agobardus de correctione antiphonarii, quo uti supersedi. Prologus huius libri extat etiam in codice Admuntensi 162 s. XII. fol. 164'—166, cf. Libell. de lite II, 298.*

De Agobardi opusculis et epistolis, quae temporum notis omnino carent, hoc constare videtur, omnes eas scriptas esse postquam a. 816. Leidrado etiamnunc vivo ipse archiepiscopus Lugdunensis creatus est¹. Neque vero cogimur ultimis vitae eius annis, in quibus primo Lugduno expulsus, tum cum imperatore reconciliatus in sedem suam reversus est, aliquas ex illis adscribere, nisi forte opus de antiphonarii correctione, quo Amalarii res novas impugnavit.

In membranulis quondam Iacobi Sirmondi, tum codice 587 collegii Claromontani, de quo Lud. Traube accuratius rettulit (Poet. Carol. III, 722) loco sexto decimo Epistola Ludovici Pii ad Agobardum Lugdunensem archiepiscopum extitisse traditur, de qua, cum liber iam diu lateat vel deperditus sit, nihil certi enucleare possumus.

Berolini anno 1896.

Ernestus Duemmler.

1) Ita censet Fr. Marcks, *Die polit. kirchl. Wirksamkeit des Erzb. Agobard v. Lyon* (Viersen 1888) p. 12.